

Recerca

La transmissió intergeneracional del català a Mallorca en les parelles lingüísticament mixtes**Autors**

Joan Melià i Garí
Joan-Albert Villaverde i Vidal
Universitat de les Illes Balears

La transmissió generacional de la llengua és un factor clau per a la seva pervivència. L'article aborda el funcionament d'aquest mecanisme social en les parelles lingüísticament mixtes de Mallorca a partir de les dades aportades per l'índex de transmissió intergeneracional (ITIC). S'hi valora la incidència de la tria de llengua en els matrimonis mixtos, la socialització fora de l'àmbit familiar i una possible inflexió a favor de la tria del català, entre d'altres aspectes.

La transmissió d'una llengua d'una generació a la següent és un fet clau per a la comunitat que la parla: si la llengua es transmet normalment de pares a fills, la comunitat té assegurada la continuïtat com a grup humà diferenciat; si la transmissió es trenca, la comunitat anirà perdent solidesa i s'anirà dissolent dins una altra comunitat (o unes altres comunitats).

La transmissió intergeneracional és, a més a més, un indicador qualitatiu de gran valor, ja que ens informa sobre la situació social de la llengua i sobre la vitalitat de la comunitat que la parla. En el cas de llengües ben establertes socialment i parlades per comunitats amb una demografia estable, els individus rarament es qüestionen quina llengua passaran als fills. La transmissió de la llengua pròpia de la comunitat pertany a l'esfera dels fets no qüestionats que integren el sentit comú de la comunitat. En canvi, en el cas de societats heterogènies i demogràficament canviant, en què són presents persones que pertanyen a dues o més comunitats lingüístiques socialment significatives, estretament interrelacionades i sovint en situació de conflicte, la tria de la llengua que es passarà als fills no és donada pel sentit comú, sinó que respon a una decisió que l'individu ha de prendre de forma més o menys conscient. Que l'individu decideixi transmetre als fills la llengua que ha rebut dels pares és indicatiu que, en la seva representació de la societat, la llengua de la pròpia comunitat hi té un valor positiu, ja sigui com a element identificador del grup, ja sigui per la seva utilitat instrumental, o per totes dues coses alhora. En canvi, si l'individu decideix no transmetre als fills la llengua que ha rebut dels pares, sinó una altra de present a la societat, hem de pensar que, en la comparació entre totes dues llengües, percep que la de les persones de l'altra comunitat proporcionarà als fills més avantatges (bàsicament instrumentals) que la seva llengua.

En societats on la immigració representa valors elevats, els infants que hi neixen poden provenir de tres tipus de família que, des del punt de vista de la transmissió intergeneracional, són significatius: a) les famílies en què els dos cònjuges han nascut al territori lingüístic (+MP); b) les famílies en què només un dels cònjuges ha nascut al territori lingüístic ($\pm$ MP); c) les famílies en què els dos cònjuges han nascut fora del territori lingüístic (-MP).¹

1. Tot i que no sempre hi ha correspondència entre el lloc de naixement i la llengua de cada un dels cònjuges, en el cas que ens ocupa, Mallorca, la gran majoria dels progenitors que han nascut en territori de llengua catalana són parlants d'aquesta llengua.

Com més alta sigui la proporció de població immigrada major serà el nombre de famílies –MP i, si no hi ha una forta tendència a la segregació entre els grups socials, de famílies ±MP. Per tant, hi ha més possibilitats que infants nascuts en aquella societat se socialitzin inicialment en una llengua que no es correspon amb la llengua territorial. D'altra banda, la posterior socialització fora del nucli familiar determinarà o no l'adquisició d'altres llengües, a partir de la presència que aquestes tinguin en l'entorn social.

Taula 1. Evolució de la immigració a les Illes Balears (1950-2007)

Dades extretes d'IBAE 1989c i 1992 i d'IBESTAT 2008.

	Immigrants espanyols	Immigrants estrangers	Total
1950	7,9 %	1,0 %	8,9 %
1965	13,7 %	1,7 %	15,4 %
1975	21,7 %	3,1 %	24,8 %
1986	25,2 %	3,5 %	28,7 %
1996	26,2 %	6,1 %	32,2 %
2007	24,0 %	20,4 %	44,4 %

A les Illes Balears, la transmissió intergeneracional del català —a part d'estar interferida per altres factors, com la marginalitat a què el desplaçaren els poders polítics— està fortament condicionada pel fenomen migratori. Durant la segona meitat del segle xx, la immigració ha estat el principal

component del canvi demogràfic de les Illes, que ha suposat duplicar-ne la població (dels 419.628 habitants del 1950 s'ha passat a 1.001.062 el 2006). Aquest creixement global ha anat paral·lel al creixement absolut i relatiu de la població al·lòctona, com es pot veure en la taula 1, que, així i tot, amaga l'aportació al·lòctona que signifiquen els immigrants de segona generació i que, en el nostre cas, des del punt de vista lingüístic, continua essent determinant.

Ara bé, en un estudi sociolingüístic no podem considerar immigrants els qui procedeixen de l'interior de l'àrea lingüística; per això, del 24 % dels immigrants espanyols del 2007, n'hem de restar els que procedeixen de Catalunya i de València, de manera que el valor queda reduït al 19,1 % i la

proporció total d'immigrants al 39,5 %. D'altra banda, cal assenyalar que l'any 2007 la proporció d'immigrants de l'Estat espanyol ha estat superada per la proporció dels que procedeixen d'altres parts del món.

Aquesta evolució demogràfica afecta la tipologia de les famílies de les Balears, com reflecteixen diversos estudis. Així, per exemple, d'acord amb una enquesta feta als alumnes de batxillerat de Mallorca durant el curs 1978-1979, entre els que havien nascut a territori català el 71,0 % tenien progenitors +MP, l'11,7 % eren ±MP i el 16,7 % eren –MP (Melià 1995); durant el curs 1990-1991, aquests valors havien passat a 55,0 %, 20,4 % i 24,6 %, respectivament (Melià 1997); d'acord amb l'Enquesta Sociolingüística 2003 (ES2003), en la franja de població de 15 a 29 anys de totes les Balears, aquests valors eren 50,8 %, 24,7 % i 24,7 %, respectivament. De la mateixa enquesta, també se'n poden extreure dades que mostren aquest procés de reducció de la proporció del

Taula 2. Població de les Illes Balears nascuda als Països Catalans segons l'origen familiar

	+MP	±MP	–MP
15-29	50,8	24,7	24,7
39-44	74,3	13,1	12,6
45-64	83,8	10,7	5,5
65 i +	93,0	5,2	1,7
TOTAL	72,9	14,6	12,5

component autòcton en les famílies dels nascuts a les Illes Balears (vegeu la taula 2).

En la transmissió lingüística intergeneracional, els progenitors de parelles lingüísticament homogènies tendeixen a transmetre als fills la llengua que comparteixen, tant si es tracta del català com del castellà o qualsevol altra llengua estrangera; en canvi, a les parelles lingüísticament mixtes se'ls obren més opcions de tria de la llengua de relació (entre ells i amb els fills). En general, es presenten quatre opcions de tria lingüística diferents: a) la llengua del pare; b) la llengua de la mare; c) les dues llengües; d) una altra llengua.

Quan n'escullen només una, és indubtable que la llengua predominant en l'entorn social en què viuen (sobretot si es veu reforçada per la consideració d'un cert grau d'oficialitat) ha de pesar en la tria. Si opten per usar cadascú la seva, pot ser a causa d'una actitud despreocupada o producte d'una planificació. Segons l'estudi del curs 1990-1991 esmentat abans, els fills de parelles lingüísticament mixtes a qui ambdós progenitors parlaven en castellà eren el grup majoritari (el 53,5 %), seguits d'aquells a qui cada progenitor parlava en la seva llengua (31,7 %) i d'aquells a qui els parlaven ambdós en català (14,9 %). En aquestes famílies, el castellà com a

llengua de relació de la parella encara assolía un valor més elevat: el 71,4 % (Melià 1996: 652-654). A més, quan cada un dels dos progenitors els parlava en la seva llengua, només el 23,7 % dels joves que residien a Palma consideraven que el català era la seva llengua primera, mentre que el doble (el 55,3 %) hi consideraven el castellà (Melià 1997: 53-58). En canvi, el mateix comportament familiar als pobles donava uns resultats superiors per al català (50,0 % i 33,3 %, respectivament). Aquestes dades semblen apuntar que, com a mínim en situacions de conflicte lingüístic, no es compleix que, com afirmava Mackey (1976: 378), el contacte a l'entorn familiar amb dues llengües des de la infantesa n'asseguri un aprenentatge equilibrat sense cap esforç suplementari.

La quarta opció de tria lingüística dels matrimonis mixtos suposa que els pares decideixen parlar als fills en una llengua que no és pròpia de cap dels dos, i que sol ser la llengua dominant a la societat en què viuen. Així, per exemple, en una parella en què un dels dos membres té el català com a llengua pròpia i l'altre hi té una llengua estrangera, no és infreqüent que el castellà sigui la llengua de relació entre ells i amb els fills –i que esdevengui la llengua d'identificació d'aquests.²

L'índex de transmissió intergeneracional (ITIC)

Per avaluar com es produeix la transmissió intergeneracional del català a les Illes Balears, farem servir l'índex de transmissió intergeneracional del català (ITIC). Tal com l'ha concebut Joaquim Torres,³ l'ITIC és el resultat de dividir per cent la diferència entre la proporció d'individus que usen el català de manera predominant amb els fills i la proporció d'individus que usen el català de manera predominant amb els pares:

$$\text{ITIC} = (\% \text{ ús predominant del català amb els fills} - \% \text{ ús predominant del català amb els pares}) / 100$$

El resultat d'aquesta fórmula és un valor que oscil·la entre -1 i +1. Un ITIC positiu indica que la comunitat catalanòfona incorpora nous parlants procedents d'altres comunitats, ja que hi ha individus que, tot i no haver rebut el català dels pares, decideixen transmetre'l als fills. Un ITIC negatiu, en canvi, indica la situació contrària: hi ha individus que han rebut el català dels pares que decideixen no transmetre'l als fills.

La taula 3 mostra els valors de l'ITIC calculats per al conjunt de les Illes Balears i per a diferents subgrups, així com els percentatges a partir dels quals hem obtingut aquests valors. Observam que la llengua catalana, al conjunt de les Balears, presenta un ITIC positiu (0,06), és a dir, que en el trànsit intergeneracional la llengua té prou poder d'atracció per guanyar nous parlants. L'índex és positiu a la badia de Palma, a la resta de Mallorca i a Menorca, amb valors lleugerament més elevats en aquests dos darrers territoris. L'ITIC d'Eivissa i Formentera no és significatiu. Pel que fa a les dimensions dels municipis, constatam que l'ITIC disminueix d'intensitat com més gran és la població.

Comprovam que l'edat és un factor important en l'evolució de l'ITIC. Tot i que per a dos dels tres grups d'edat considerats⁴ el valor de l'ITIC no és significatiu, s'observa la tendència que l'índex augmenti de forma inversament proporcional a l'edat dels individus, de manera que l'ITIC és

-
2. Seria interessant, en aquest sentit, estudiar com es comporten els immigrants que tenen una llengua d'identificació diferent del català i del castellà i en quina mesura adopten una de les llengües oficials (o totes dues) com a llengua de relació amb els fills.
  3. Joaquim Torres ha aplicat l'ITIC a diversos territoris dels Països Catalans. Per a una aproximació als aspectes teòrics i pràctics de l'ITIC, podeu consultar, per exemple, Torres (2005) i Torres (2007).
  4. No hem tingut en compte el grup d'edat dels més joves (de 15 a 29 anys) perquè les persones d'aquesta franja encara no han tingut tots els fills que poden tenir al llarg de la seva vida.

positiu en els adults joves i negatiu en els grans. Aquesta tendència s'explica, segurament, per les circumstàncies sociohistòriques en què els diferents grups han tingut els fills: els més grans, en plena dictadura, quan el català havia estat bandejat de la vida pública; a l'altre extrem, els adults joves, en una etapa en què el català ha adquirit caràcter de llengua oficial i s'ha fet present a l'Administració, a l'escola, als mitjans de comunicació, etc.

Si tenim en compte el sexe dels individus, tant homes com dones presenten un ITIC positiu, lleugerament més elevat en el cas dels primers. Pel que fa a l'origen, observam que tant les persones nascudes a l'àrea lingüística com les nascudes fora presenten un ITIC positiu. Ara bé, si agrupam els individus d'acord amb el seu grau d'arrelament al país,⁵ detectam que els autòctons amb els dos progenitors nascuts a terres catalanes (autòctons +MP) presenten un ITIC significatiu negatiu. En canvi, tant els autòctons amb almenys un dels dos progenitors de fora de l'àrea lingüística (autòctons ±MP i autòctons -MP) com els al·lòctons presenten valors de l'ITIC positius, especialment intensos entre els primers. Això significa que una proporció considerable d'autòctons fills de parelles mixtes o de parelles de fora dels Països Catalans, i una proporció no menystenible d'al·lòctons, que no feien un ús predominant del català a la llar d'origen, han decidit adoptar el català com a llengua predominant en la relació amb els fills. Es tracta, sens dubte, d'un índex que aquestes persones tenen una percepció de la llengua catalana prou positiva per desitjar que els seus fills l'adquireixin en l'entorn familiar.

Pot sorprendre que l'ITIC que s'obté per als autòctons +MP sigui negatiu. Aquest fet, aparentment paradoxal, s'explica per una simple qüestió demogràfica: els autòctons +MP són, dels cinc grups considerats, el que presenta la proporció més elevada de persones grans i d'adults madurs, que en conjunt suposen el 50 %. Aquestes persones, majoritàriament de llengua inicial catalana (gairebé totes parlaven en català amb els pares), varen tenir els fills en plena dictadura franquista, quan les pressions per substituir el català per l'espanyol eren més fortes. La diferència entre una situació familiar de partida pràcticament catalana al cent per cent, i l'abandonament de l'ús de la llengua amb els fills a causa de les pressions de la dictadura espanyola, es tradueix en un valor negatiu de l'ITIC.⁶

Més amunt hem comentat que els individus que són fills de matrimonis de procedència mixta, amb un progenitor nascut a terres catalanes i l'altre nascut fora, presenten un ITIC positiu prou elevat. Ara veurem com influeix en aquests mateixos individus la llengua habitual de la seva parella. Ens interessarà especialment comprovar què passa quan aquesta llengua no coincideix amb la seva llengua pròpia. Observam, en primer lloc, que la llengua de la parella afecta poderosament els valors de l'ITIC, ja que pot fer canviar el signe i la intensitat de l'índex: quan la llengua de la parella és el català, obtenim un índex positiu (0,11), mentre que, quan la llengua de la parella és el castellà, l'índex esdevé negatiu (-0,04).

Vegem, però, de quina manera la llengua habitual de la parella afecta l'ITIC segons la llengua pròpia dels individus. En el cas de persones que tenen el català com a llengua pròpia, el fet que la parella també parli català habitualment propicia un valor de l'ITIC positiu (0,05). En canvi, quan l'individu constitueix una parella lingüísticament mixta amb una persona que parla en castellà habitualment, l'ITIC esdevé negatiu i presenta una intensitat remarcable (-0,18). Això vol dir que una part d'aquestes persones, pel fet de formar parella amb un membre de l'altra comunitat lingüística present al territori, deixa de transmetre als fills la llengua pròpia, que és alhora l'herència lingüística que va rebre dels pares. Ara bé, també passa el fenomen contrari: persones de llengua castellana que formen parella amb persones de llengua habitual catalana es relacionen en català amb els fills, cosa que es reflecteix en un ITIC positiu (0,16).

---

5. És a dir, segons el seu origen i l'origen dels seus progenitors.

6. En el cas dels autòctons adults joves, la situació torna a estabilitzar-se, de manera que presenten un ITIC que no és estadísticament diferent de zero. Això indica que aquest grup transmet als fills la mateixa herència lingüística que han rebut dels pares, sense pèrdues (ni guanys, tampoc).

Taula 3. Índex de transmissió intergeneracional (ITIC) a les Illes Balears. Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta Sociolingüística 2003

*Els valors indicats amb un asterisc no són estadísticament diferents de 0.

	ITIC	ÚS PREDOMINANT DEL CATALÀ AMB ELS PARES	ÚS PREDOMINANT DEL CATALÀ AMB ELS FILLS
Conjunt de les Balears	0,06	43,0 %	48,5 %
Per zones			
Badia de Palma	0,04	32,4 %	36,4 %
Resta de Mallorca	0,06	57,0 %	63,5 %
Menorca	0,09	59,9 %	69,0 %
Eivissa i Formentera	0,01*	35,3 %	35,9 %
Per dimensions del municipi			
Fins a 6.000 habitants	0,08	69,3 %	77,0 %
De 6.001 a 20.000 habitants	0,06	48,9 %	55,0 %
20.001 habitants o més	0,05	37,1 %	41,6 %
Per grups d'edat			
Adults joves (30-44)	0,06	39,5 %	45,5 %
Adults madurs (45-64)	0,02*	43,8 %	45,8 %
Grans (65 i més)	-0,05*	66,6 %	61,9 %
Per sexe			
Homes	0,07	41,9 %	48,6 %
Dones	0,04	44,1 %	48,5 %
Per origen			
Persones nades als Països Catalans	0,09	70,3 %	79,7 %
Persones nades fora dels Països Catalans	0,06	2,4 %	8,0 %
Per grau d'arrelament			
Autòctons +MP	-0,03	90,8 %	88,2 %
Autòctons +M	0,35	26,1 %	60,6 %
Autòctons +P	0,30	28,5 %	58,5 %
Autòctons -MP	0,18	1,4 %	19,3 %
Al·lòctons	0,06	2,4 %	8,0 %
Segons la llengua habitual de la parella			
Català	0,11	71,6 %	82,3 %
Castellà	-0,04	15,3 %	11,7 %
Català i castellà per igual	0,01*	19,5 %	20,3 %
Una altra	-0,05*	12,1 %	7,1 %
Segons la llengua habitual de la parella (individus que tenen el català com a llengua pròpia)			
Català	0,05	92,1 %	97,2 %
Castellà	-0,18	74,3 %	56,2 %
Segons la llengua habitual de la parella (individus que tenen el castellà com a llengua pròpia)			
Català	0,16	7,3 %	23,3 %
Castellà	0,00*	1,9 %	2,1 %
Segons la llengua habitual de la parella (autòctons +MP)			
Català	0,01*	96,1 %	97,5 %
Castellà	-0,26	74,8 %	48,7 %
Català i castellà per igual	-0,15*	67,7 %	52,9 %
Una altra	-0,39	82,3 %	43,1 %
Segons la llengua habitual de la parella (autòctons ±MP, -MP i al·lòctons)			
Català	0,26	16,7 %	42,3 %
Castellà	0,02	2,0 %	4,0 %
Català i castellà per igual	0,05*	1,8 %	7,3 %
Una altra	-0,01*	2,0 %	0,9 %

Finalment comentarem quin efecte té la llengua habitual de la parella sobre l'ITIC segons el grau d'arrelament dels individus. Hem considerat per una banda els autòctons +MP i, per una altra, tota la resta. Comprovam com, en el primer cas, el fet que la parella tengui com a llengua habitual el castellà o una altra llengua estrangera provoca un ITIC negatiu d'intensitat considerable (-0,26 i -0,39, respectivament). Paral·lelament, el fet que la llengua habitual de la parella sigui el català també pot induir una part dels qui no són autòctons de pare i mare, i que no han rebut el català dels pares, a emprar-lo amb els seus descendents, la qual cosa es reflecteix en el valor i la intensitat de l'ITIC que s'obté en aquest cas (0,26).

La incidència de la tria de llengua en els matrimonis mixtos sobre el procés de canvi lingüístic

Com hem vist a la taula 2, gairebé tres quartes parts de la població de les Illes Balears nascuda en territori de parla catalana tenen els dos progenitors que també hi han nascut, però aquest valor canvia notablement en referir-nos a la franja d'edat més jove (15-29 anys), en la qual només s'assoleix el 50 % de casos. Si, a partir de les dades d'aquesta franja d'edat (considerant que en el futur immediat no s'alteren), simplificàssim les possibles solucions de tria lingüística en tots aquests casos, podríem proposar tres hipòtesis:

- 1) Tots els +MP transmeten el català als seus fills, tots els -MP els transmeten el castellà i, de la resta ($\pm$ MP), el 50 % transmet als fills el català i l'altre 50 % el castellà. El resultat seria que entre els nascuts als Països Catalans la transmissió del català es duria a terme en el 63,1 % de les famílies i la transmissió del castellà en el 37,0 % (el 43 % i el 57,1 %, respectivament, si en el càlcul s'hi afegeix l'aportació dels qui han nascut fora de territori català).
- 2) Els -MP transmeten als fills el castellà; la resta, el català. El resultat seria que el 75,5 % transmetria el català als fills i el 24,7 % el castellà (el 51,4 % i el 48,7 %, respectivament, del total de la població).
- 3) Només transmeten el català als fills els +MP i la resta els transmet el castellà. En aquest cas, els resultats serien que el 50,8 % transmetria el català als fills i el 49,4 % el castellà (el 34,6 % i el 65,5 % del total de la població, respectivament).

Segons la llengua que triïn les famílies mixtes per relacionar-se amb els fills pot succeir que el català passi a ser, en el cas més favorable (opció 2), la llengua inicial de poc més de la meitat dels residents, o bé, en el cas menys favorable (opció 3), de la tercera part dels residents.

És evident que cap d'aquestes tres hipòtesis es pot complir del tot. El que succeeix és més complex perquè, en les decisions lingüístiques personals i familiars hi intervenen molts d'altres factors, entre els quals cal esmentar el lloc de residència (no tenen el mateix comportament els que viuen a Palma —o a la Badia de Palma— que els que viuen a la resta de Mallorca). Però, només si la tria que fan aquestes famílies s'acosta a la hipòtesi 2 (bastant poc probable a hores d'ara), és possible assegurar una lleugera preponderància del català en la transmissió intergeneracional conjunta; en tots els altres casos el castellà domina àmpliament com a llengua de transmissió intergeneracional.

La socialització fora de l'àmbit familiar dels fills dels matrimonis mixtos

Fins ara el pas del clos familiar a l'entorn social ha suposat per als fills dels matrimonis mixtos un reforç del lligam amb la llengua catalana. Segons ES2003, el català com a L1 dels fills de matrimonis mixtos té una presència inferior a la que, posteriorment, tindrà com a llengua pròpia (LP)⁷ entre els

Edat	65 o +	45-64	30-44	15-29	Total
L1	52,2	45,2	24,1	29,9	32,6
LP	76,8	77,3	52,8	39,3	51,7
Diferència	24,6	32,1	28,7	9,4	19,1

Taula 4. El català com a L1 i LP entre els autòctons fills de matrimonis mixtos segons grups d'edat (2003)

Edat	65 o +	45-64	30-44	15-29	Total
L1	35,3	46,6	63,8	56,6	55,3
LP	14,8	16,8	39,3	52,6	40,7
Diferència	-20,5	-29,8	-24,5	-4,0	-14,6

Taula 5. El castellà com a L1 i LP entre els autòctons fills de matrimonis mixtos segons grups d'edat (2003)

mateixos individus (vegeu la taula 4). Així i tot, convé destacar que entre els sectors de població d'edat superior ambdós valors són més elevats que entre els sectors més joves.

Les diferències poden ser degudes a factors diversos; per exemple, un període més ampli de socialització fora de la família inicial dels que són majors i la transformació de l'entorn social, en què en els períodes més recents la presència ambiental del català, sobretot en les relacions interpersonals, ha tingut un important retrocés a causa, principalment, del major increment del component al·lòcton.

Evidentment, en tots els grups d'edat el castellà hi ha perdut posicions quant a la consideració de llengua personal (taula 5). Encara que, novament, entre la població més jove la pèrdua només és de 4 punts. A més, en aquest sector la proporció d'individus que tenen el castellà com a llengua pròpia és la més elevada: és l'únic grup d'edat en què la proporció supera la dels que tenen el català com a llengua pròpia.

Com passa amb molts altres aspectes relatius a la llengua catalana, els resultats presenten importants variacions entre Palma i la resta de l'illa. Segons les dades de què disposam referents a Mallorca, el fet de viure a Palma o a la resta de l'illa condiona de manera molt clara la tria de la llengua que els matrimonis mixtos transmetran als fills. També condiona el procés pel qual els fills de matrimonis mixtos que tenen el castellà com a llengua inicial passen a considerar el català com a llengua pròpia a través de la segona socialització fora de l'àmbit familiar. Als pobles, la presència superior del català com a llengua ambiental deu afavorir l'elecció del català com a llengua de transmissió als fills i, alhora, com a llengua d'identificació posterior d'aquests.

Taula 6. El català com a L1 i LP dels fills de matrimonis mixtos a Palma i als pobles (2003)

	Edat	65 i +	45-64	30-44	15-29	TOTAL
Palma	L1	37,2	26,4	18,0	23,7	23,9
	LP	74,0	64,4	47,5	29,8	43,2
Pobles	L1	76,2	67,6	39,0	40,8	48,6
	LP	82,6	93,4	64,5	52,6	65,5

L'enquesta del 1991 feta a alumnes de secundària de Mallorca, a la qual ens hem referit abans, ens dona uns resultats que apunten en el mateix sentit. Els pares de matrimonis mixtos que tenien el català com a L1 presentaven proporcions molt semblants a Palma i als pobles: el 41 % i el 43 %, respectivament. En canvi, a Palma només el 20 % dels pares parlaven en català als fills, mentre que als pobles els hi parlaven el 48 % (més dels qui tenien el català com a L1). Quant a les mares, tenien el català com a L1 el 39 % de les que vivien a Palma i el 57 % de les que vivien als pobles, mentre que empraven el català amb els fills el 21 % de les primeres i el 55 % de les segones (Melià 1996: 55-57). La diferència de comportament segons el lloc de residència és, per tant, evident.

7. En el qüestionari de l'ES2003, la pregunta per saber quina era la llengua pròpia dels individus es formulava així: «Pot indicar-me quina és la seva llengua? Volem dir quina és la llengua que vostè considera com a pròpia».

Una possible inflexió a favor de la tria del català com a llengua de transmissió als fills de matrimonis mixtos

Les taules 4 i 6 ens mostren una dada interessant pel que fa a la L1. Entre els entrevistats de la franja d'edat més jove, la presència del català com a L1 és superior que entre els de la franja d'edat immediatament superior. És indicatiu d'una inflexió favorable al català?

Les persones que integren aquesta franja d'edat han nascut entre els anys 1974 i 1988; els de la franja anterior, entre 1973 i 1959. Durant la infantesa dels més joves les condicions socials i de consideració de la llengua catalana eren clarament diferents de les que tingueren els de la franja d'edat anterior. A partir del 1975 el català comença a ocupar posicions de la vida social que fins aleshores havia tingut prohibides (a l'escola, a l'Administració pública, als mitjans de comunicació...). Aquests factors podien dur els progenitors catalanoparlants dels individus més joves a reconsiderar la validesa de la seva llengua com a idònia per transmetre-la als fills.

L'ES2003 proporciona alguns resultats que ajuden a consolidar aquesta hipòtesi (vegeu la taula 7).

Les mares i els pares que utilitzaren el català amb els seus fills nascuts entre el 1959 i el 1973 representen el 69,6 % i el 62,5 %, respectivament. Entre els que tingueren els fills entre el 1974 i el 1988, aquests usos passaren, respectivament, a 73,6 % i 74,5 % (és a dir, s'incrementaren 4 i 12 punts).

Edat	65 o +	45-64	30-44	15-29
Mares LHcat	82,3	84,6	69,6	73,6
Pares LHcat	84,0	79,5	62,5	74,5

Taula 7. El català com a llengua utilitzada amb els fills pels progenitors que tenen el català com a llengua habitual i formen part de matrimonis ±MP segons grups d'edat (2003)

Aquesta hipòtesi concorda, a més, amb els resultats obtinguts fins ara d'una sèrie de 22 entrevistes que, en una recerca encara inacabada,⁸ s'han fet a Mallorca a cònjuges de matrimonis mixtos residents a Palma i a pobles que tenen fills cursant estudis d'educació infantil.

Amb la informació que s'ha recollit es pot veure que, tot i que el castellà domina clarament com a llengua de relació entre els cònjuges, aquests molt majoritàriament opten per parlar cada un en la seva llengua als fills i que aquests els responguin en la mateixa llengua. Aquests progenitors consideren que el fet de parlar amb els fills en llengües diferents no ocasiona cap problema, ni en la comunicació familiar ni en el procés de maduració lingüística dels fills. L'objectiu de la seva manera d'actuar és que els seus fills sàpiguen totes les llengües que és possible que s'usin dins l'àmbit familiar (ja siguin castellà i català o català i altres llengües).

La inclinació prioritària dels fills cap a una llengua o cap a una altra, quan l'*input* lingüístic familiar en cada llengua és equilibrat, sol dependre de l'entorn extrafamiliar immediat en què s'han socialitzat. Encara que amb algunes excepcions, els residents a pobles solen tendir més a identificar-se prioritàriament amb el català i els de Palma amb el castellà. Així i tot, les vacil·lacions o intermitències en l'ús del català del cònjuge catalanoparlant sol incidir sobre l'infant negativament, pel que fa a les possibilitats que faci una opció de tria a favor del català com a llengua pròpia.

En algun cas d'aquest conjunt d'entrevistes, s'ha detectat que el comportament del membre catalanoparlant amb relació als fills més joves ha millorat respecte del que havia mantingut amb els primers fills; els resultats negatius (o no tan positius com esperaven) de les primeres experiències els ha empès a intensificar la coherència en l'ús del català.

Els entrevistats creuen que —al marge dels comportaments familiars— l'escola, tal com està ara, ajuda a garantir que els seus fills sàpiguen les dues llengües oficials i, en els casos en què duen els fills a centres on l'ensenyament és totalment o de forma majoritària en català, afirmen que l'entorn social els assegurarà un coneixement del castellà igual, com a mínim, que el que tindran de català.

Els pares entrevistats argumenten la conveniència que els seus fills sàpiguen castellà referint-se a les possibles necessitats del futur, en el cas que hagin d'anar a estudiar o a treballar fora. Les mateixes raons de feina i estudis donen a favor de l'aprenentatge de llengües estrangeres, que, de vegades,

8. BOIX i FUSTER, Emili J., dir. «Evolució de la transmissió lingüística intergeneracional en els matrimonis mixtos» (Evotranling). Ref.: HUM2006-04395/FILO. La recerca a les Illes Balears és de J. Melià, M. Gomila i A. Ferrer.

coincideixen amb la llengua d'un dels dos cònjuges. En canvi, la conveniència que sàpiguen català i, per tant, l'opció que el progenitor catalanoparlant els parli en la seva llengua, es defensa, a part del criteri que és la llengua de Mallorca i que cal mantenir-la, argumentant que els serà útil per a l'escola i també si volen treballar a l'Administració, perquè, a un lloc i a l'altre, és necessària. Aquests arguments, que fins a principis dels anys vuitanta no es podien emprar, expliquen, possiblement, la inflexió que s'ha produït en el comportament d'una part dels membres catalanoparlants de matrimonis mixtos que usen més el català ara que abans.

Conclusions

El comportament lingüístic de les parelles mixtes és clau en l'evolució del procés de canvi lingüístic que es produeix a les Balears. En aquest article hem vist que, considerades en conjunt, a les Illes la transmissió intergeneracional del català no només continua produint-se normalment, sinó que es detecta que una part de les persones que no han rebut el català per herència familiar el transmeten als seus descendents. Hem comentat que una part important de les persones que procedeixen de famílies mixtes han convertit el català en la seva llengua pròpia, tot i que no va ser la seva llengua inicial. Una proporció important d'aquestes persones, a més, han transmès el català als fills.

Hem vist, així mateix, de quina manera l'origen i la llengua de la parella condiciona el comportament dels individus a l'hora de decidir la llengua que transmeten als fills, i hem comentat que l'opció lingüística que adopten per relacionar-se amb els fills no és independent de l'entorn, sinó que hi està directament relacionada. Hem constatat que els membres de diferents generacions han decantat la tria de la llengua per relacionar-se amb els fills cap al català o cap al castellà segons el context sociopolític en què varen prendre la decisió. En aquest sentit, hem apuntat la possibilitat que els canvis produïts a la nostra societat del 1975 ençà hagin contribuït a canviar la percepció dels individus sobre les dues llengües en contacte i hagi induït els membres catalanoparlants de les parelles mixtes a mantenir l'ús de la seva llengua en la relació amb els fills en una proporció superior a la que es produïa en el període anterior.

Tot plegat fa evident la influència que les actuacions institucionals tenen en les decisions individuals. Durant el franquisme, la marginació social del català en l'esfera pública i en les representacions socials va repercutir negativament en la transmissió del català en el si de matrimonis amb cònjuges catalanoparlants. De la mateixa manera, el reconeixement oficial de la llengua i l'increment general de la normalització lingüística repercuteix positivament, pel que fa a l'ús del català, en el comportament dels progenitors. D'aquí la importància de promoure actuacions institucionals que reforcin encara més la percepció del català com a llengua amb valor social, no només de caràcter identificador, sinó també de caràcter instrumental més enllà dels àmbits en què avui té una presència més o menys afermada: l'escola i l'Administració pública.

Bibliografia

- IBAE (INSTITUT BALEAR D'ESTADÍSTICA). *Les migracions a les Illes Balears*. Palma: Govern Balear, 1989c.
- IBAE (INSTITUT BALEAR D'ESTADÍSTICA). *Cens de Població 1991*. Vol. I: *Resultats generals*. Palma: Govern Balear, 1992.
- IBESTAT (INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE LES ILLES BALEARS). *Demografia*.
<<http://www.caib.es/ibae/demogra.htm>> [Consulta: 18 maig 2008]
- MACKEY, William Francis. *Bilinguisme et contact des langues*. Paris: Klincksieck, 1976.
- MELIÀ, Joan. *El nom de la llengua. Els joves de Mallorca i la identificació de la llengua catalana* [Memòria d'investigació]. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1995.
- MELIÀ Joan. *Els joves de Mallorca i la llengua. Competències, comportaments i actituds lingüístics dels*

- estudiants d'ensenyament mitjà (curs 1990-1991)* [Tesi doctoral]. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1996.
- MELIÀ, Joan. *La llengua dels joves*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1997.
- TORRES, Joaquim. «Ús familiar i transmissió lingüística». A: Joaquim Torres, coord. *Estadística sobre els usos lingüístics a Catalunya 2003*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2005. (Estudis; 8). P. 81-108.
- TORRES, Joaquim. «L'ús familiar i la transmissió lingüística intergeneracional». A: Ernest Querol, coord. *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007. (Estudis; 12). P. 41-63.
- VILLAVERDE VIDAL, Joan-Albert. «Coneixements de català a les Illes Balears a l'inici del tercer mil·lenni». *Lluc. Revista de Cultura i d'Idees* (2006), núm. 849 (gener-febrer), p. 21-31.